

Patryk Masny

Uniwersytet Jagielloński

 <https://orcid.org/0000-0002-0925-0765>

PROPAGANDOWY OBRAZ OPERACJI CEDAR FALLS ZE STYCZNIA 1967 R. W OKRESIE WOJNY WIETNAMSKIEJ

Celem artykułu jest analiza propagandowego obrazu operacji Cedar Falls na podstawie materiałów amerykańskich, północnowietnamskich oraz polskich¹. Cedar Falls (8–26 stycznia 1967 r.) była największą ofensywą sił sojusznicznych od początku wojny², angażującą blisko trzydzieści tysięcy żołnierzy amerykańskich i południowowietnamskich³. W raportach podsumowujących została uznana za sukces, a z racji swej skali oraz przebiegu stała się także obiektem propagandy. W artykule omawiam jej propagandowy obraz i dokonuję jego analizy we wspomnianych materiałach. Wykazuję przy tym obecne w nich podobieństwa i różnice. Rozważam, czy propagandowe przedstawienie tej operacji w „Trybunie Ludu” jest odmienne od tego w materiałach północnowietnamskich – z uwzględnieniem faktu, że oba kraje należały do tego samego zimnowojennego bloku. Analizuję, na ile propagandowy obraz tej operacji u poszczególnych stron jest zgodny z rzeczywistym przebiegiem działań oraz dlaczego pewne elementy zostały zmienione i w jaki sposób.

¹ Pełną bibliografię opracowań oraz źródeł umieszczam w przygotowywanej przeze mnie monografii tej operacji pt. *Szturm na Żelazny Trójkąt. Operacja Cedar Falls 8–26 stycznia 1967*, Tarnowskie Góry 2023 [w przygotowaniu]. Zagadnienie przedstawione w artykule zostanie także tam poruszone, lecz w odmiennej, zmienionej i rozbudowanej formie. Najnowszym artykułem poświęconym operacji jest: K. Sacewicz, *Operacja „Cedar Falls” (8–27 stycznia 1967 roku) w świetle opracowań Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego*, „Echa Przeszłości” 2022, nr XXIII/2, s. 147–169.

² Jako sojuszników rozumiem oddziały USA i Armii Republiki Wietnamu – ARW. Odnośnie do historii tej wojny – zob. P. Ostaszewski, *Wietnam. Najdłuższy konflikt powojennego świata 1945–1975*, Warszawa 2000.

³ Ówczesnie Wietnam podzielony był na dwa państwa: Demokratyczną Republikę Wietnamu (w skrócie DRW), czyli komunistyczną Północ ze stolicą w Hanoi, oraz Republikę Wietnamu – Południe, ze stolicą w Sajgonie.

Założenia i przebieg operacji Cedar Falls

Celem ofensywy było zniszczenie komunistycznego obszaru bazowego, określanego jako Żelazny Trójkąt⁴. Był on położony blisko Sajgonu, przez co stanowił doskonały punkt wypadowy do ataków i stwarzał stałe zagrożenie dla stolicy. Gwarantował przy tym bezpieczne schronienie dla komunistów – to właśnie tam przebiegały ich szlaki zaopatrzeniowe. Stąd region ten nazywano „sztyletem wymierzonym w Sajgon”⁵. Zdecydowano, że obszar ten należy zneutralizować w operacji Cedar Falls. Postanowiono zdobyć Trójkąt i na trwałe wyłączyć go z użytkowania poprzez zamienienie go w strefę wolnego ostrzału⁶ oraz wysiedlenie około sześciu tysięcy cywili⁷. Co istotne, nie oczekiwano zniszczenia zasadniczych sił wroga ani napotkania jego głównych jednostek⁸. Do realizacji tej operacji po raz pierwszy wyznaczono siły wielkości korpusu wspartego licznym gronem służb cywilnych, około trzydziestu tysięcy ludzi⁹. Operacja została podzielona na wstępne bombardowanie lotnicze i dwie główne fazy¹⁰. W trakcie pierwszej z nich, trwającej od 5 do 8 stycznia, zajęto pozycje wyjściowe

⁴ Żelazny Trójkąt zajmował obszar ok. 100 km² prowincji Binh Duong, ok. 25 km na północny zachód od Sajgonu – *Combat Operation After Action Report – Operation Niagara/Cedar Falls*, s. 10, 107, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD0391115.pdf> (dostęp: 27.06.2017).

⁵ Ibidem, s. 108.

⁶ Free Fire Zone, obszar, który mógł być dowolnie bombardowany oraz ostrzeliwany bez wcześniejszych ostrzeżeń. W tym celu wysiedlano jego mieszkańców, poinformowawszy ich o braku możliwości powrotu. Od tej pory każda przebywająca w tym rejonie osoba mogła zostać uznana za wroga – zob. *The Encyclopedia of the Vietnam War. A Political, Social, and Military History*, ed. S.C. Tucker, Santa Barbara–Denver–Oxford 2011, s. 394–395; G.L. MacGarrigle, *Combat Operations. Taking the Offensive. October 1966 to October 1967*, Washington 1998, s. 96–97.

⁷ Zamierzano zniszczyć obiekty i dowództwa wroga, zdobyć dokumenty i zapasy – zob. *Combat Operation After Action Report – Operation Niagara/Cedar Falls...*, s. 10. Wyjątkowe było ulokowanie zasadniczej części bazy w kompleksie tuneli i schronów – zob. G.L. Rottman, *Viet Cong and NVA tunnels and fortifications of the Vietnam War*, Oxford 2006; idem, *Tunnel Rat in Vietnam*, Oxford 2012; T. Mangold, J. Penycate, *Wietnam. Podziemna Wojna*, przeł. S. Kędzierski, Warszawa 2012.

⁸ *Operational Report – Lessons Learned, Headquarters, II Field Force Vietnam*, s. 15, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD0388157.pdf> (dostęp: 16.06.2022); *Combat Operation After Action Report – Operation Niagara/Cedar Falls...*, s. 100–107.

⁹ Pełny skład – zob. ibidem, s. 97–100.

¹⁰ *General 1967 Command History Part 2*, s. 386, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/334523 (dostęp: 11.01.2022); J.A. McChristian, *The Role of Military Intelligence 1965–1967*, Washington 1994, s. 121.

oraz przeprowadzono szturm na wieś Ben Suc, uznaną za główne centrum oporu Viet Congu (w skrócie VC). Następnie rozpoczęła się druga faza, polegająca na otoczeniu i zdobyciu Żelaznego Trójkąta, przeszukaniu i oczyszczeniu terenu oraz ewakuacji cywili. Operacja zakończyła się 26 stycznia – oficjalnie została uznana za znaczący sukces¹¹. Jak pisał jej uczestnik generał McChristian, „Viet Cong przyznawał potem w ściśle tajnych raportach, że operacja stanowiła dla niego katastrofę”¹². Akcję uznano za jedną z największych, najbardziej złożonych i najbardziej efektywnych operacji w czasie wojny wietnamskiej¹³.

W kontekście jej propagandowego obrazu konieczne jest poczynienie pewnych wyjaśnień. Wedle dokumentów amerykańskich zabito 720 partyzantów, 227 schwytano, 606 przeszło na stronę rządu sajgońskiego, a 515 osób zatrzymano jako podejrzane. Zdobyto bardzo duże ilości zapasów, takich jak broń, amunicja czy ryż. Ceną sukcesu operacji była śmierć 72 Amerykanów oraz rany odniesione przez 337 osób po stronie USA. Zniszczono lub uszkodzono 5 czołgów, 12 transporterów opancerzonych, 2 jeepy oraz 2 śmigłowce obserwacyjne. ARW straciła 11 osób, a 8 zostało rannych¹⁴. Najcenniejszą zdobyczą były dokumenty komunistów w liczbie 491 553 stron. Generał McChristian uważał, że najważniejszą była kopia 12. rezolucji Komitetu Centralnego Partii Pracujących Wietnamu¹⁵, w której po raz pierwszy pojawiła się informacja o bezpośredniej interwencji Wietnamskiej Armii Ludowej w Wietnamie Południowym¹⁶. Żelazny Trójkąt zamieniono w strefę wolnego ostrzału, co jednak nie powstrzymało komunistów, którzy naprawili zniszczenia, i wkrótce zaczął on funkcjonować ponownie¹⁷. Podsumowując: operacja była połowicznym sukcesem, którego nie udało się wykorzystać. Uwidoczniło się to jednak dopiero rok później, podczas ataku VC na symbol Amerykanów w Wietnamie, czyli ich ambasadę¹⁸.

¹¹ *Combat Operation After Action Report – Operation Niagara/Cedar Falls ...*, s. 59.

¹² J.A. McChristian, op. cit., s. 125 (wszystkie tłumaczenia są mojego autorstwa, chyba że podano odnośnik do polskojęzycznej publikacji).

¹³ *Combat Operation After Action Report – Operation Niagara/Cedar Falls ...*, s. 10. Nie uznano jej jednak za totalne zwycięstwo, co zostało dopisane na końcu wniosków podsumowujących – ibidem, s. 60.

¹⁴ *Operational Report ...*, s. 15–16; *Combat Operation After Action Report – Operation Niagara/Cedar Falls ...*, s. 116; B.W. Rogers, *Cedar Falls – Junction city. A turning point*, Washington 1989, s. 74.

¹⁵ Wietnamska Partia Pracujących władająca DRW, odpowiednik PZPR.

¹⁶ J.A. McChristian, op. cit., s. 124–125; G.L. MacGarrigle, op. cit., s. 112.

¹⁷ B.W. Rogers, op. cit., s. 158; T. Mangold, J. Penycate, op. cit., s. 299.

¹⁸ Zob. P. Masny, *Upadły symbol – symbol upadku. Bitwa o ambasadę Stanów Zjednoczonych w Sajgonie w czasie ofensywy Tet oraz rajd komandosów północnokoreańskich*

Plan operacji zakładał wysiedlenie wszystkich mieszkańców Żelaznego Trójkąta w bezpieczne, wolne od wpływu komunistów miejsce. Niestety sposób, w jaki to przeprowadzono, odbiegał od ideału. Był to efekt starań amerykańskich sztabowców, którzy próbowali utrzymać plan Cedar Falls w ścisłej tajemnicy, w wyniku czego wprowadzono surowe środki bezpieczeństwa. ARW, na której spoczywał obowiązek wysiedlenia mieszkańców (przy wsparciu Amerykanów), a następnie zajęcia się uchodźcami ze wsparciem organizacji cywilnych, została poinformowana o swoim zadaniu niemal w ostatniej chwili. W efekcie nie zdążono przygotować środków ewakuacji i obozu dla wysiedlonych, na co nałożył się jeszcze spór kompetencyjny pomiędzy Amerykanami. Napotkane problemy rozwiązywano już w trakcie operacji. Ostatecznie obozem zarządzali Wietnamczycy wsparci przez Amerykanów, co przełożyło się na poprawę warunków. Uchodźcom pozwolono wziąć do obozu wszystko to, co byli w stanie nieść, ciągnąć i zagonić. Później większość z nich została przesiedlona na obszar pod Sajgonem¹⁹. Niezadowolenie mieszkańców, wysiedlenie oraz złe warunki w nowej wsi przełożyły się na ich współpracę z komunistami w czasie ofensywy Tet²⁰.

na „Niebieski Dom” w styczniu 1968 roku, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Nauki Społeczne” 2019, nr 25, s. 117–142.

¹⁹ *Combat Operation After Action Report – Operation Niagara/Cedar Falls...*, s. 278; G.L. MacGarrigle, op. cit., s. 107. Los cywili odmiennie przedstawiają poszczególni autorzy i aktorzy wydarzeń – zob. ibidem, s. 104–107; *Memorandum for the record regarding complaints of major general William DePuy relative to OCO/GVN performance on handling refugees during Operation Cedar Falls*, <https://emu.usahec.org/alma/multimedia/302145/20184739MNBT1036347345F175672I001.pdf> (dostęp: 15.04.2022); B.W. Rogers (op. cit.) przedstawia zdecydowanie bardziej pozytywną wizję niż biorący udział w operacji jako reporter J. Schell, *Prawdziwa wojna. Wietnam w ogniu*, przeł. R. Lisowski, Wołowiec 2017, s. 65–159. Schell opisywał m.in. torturowanie jeńców przez żołnierzy ARW. W.M. Hammond (*Public Affairs. The Military and the Media, 1962–1968*, Washington 1990, s. 300–305) określa jego publikację raczej jako atak na sposób prowadzenia wojny niż relację z wydarzeń. Krytykuje on Schella, jednak przyznaje, że jego opis obozu w Phu Loi był bliższy prawdy. W *Operational Report...*, s. 46–47 podkreślano, że wspomniane problemy wymagają jak najszybszej poprawy.

²⁰ Zob. A. Lavelle, *The Broken Mirror*, s. 25–26, <https://vva.vietnam.ttu.edu/images.php?img=/images/1345/13450102001a.pdf> (dostęp: 20.05.2022) i w rozbudowanej wersji: idem, *Vietnam Kaleidoscope. A Refugee Officer's account of Working for John Vann 1967–1972*, s. 45–50, <https://vva.vietnam.ttu.edu/images.php?img=/images/1345/13450108001a.pdf> i <https://vva.vietnam.ttu.edu/images.php?img=/images/1345/13450108001b.pdf>, s. 1–22 (dostęp: 5.09.2022).

Propaganda towarzysząca operacji od jej rozpoczęcia

Kilka minut po rozpoczęciu szturm na Ben Suc nad wsią przeleciał helikopter z głośnikami i spikerami ARW nadającymi komunikat: „Uwaga mieszkańcy Ben Suc. Jesteście otoczeni przez oddziały Republiki Wietnamu i sił sojuszniczych. Nie uciekajcie, inaczej zostaniecie zastrzeleni jako Viet Cong. Pozostańcie w swych domach i oczekujcie na dalsze instrukcje”²¹. Oddziały sojusznicze w trakcie operacji wielokrotnie posługiwały się tego typu komunikatami, nadawanymi za dnia i w nocy – prowadziły działania informacyjne, zachęcały cywili, by nie wspierali VC oraz by członkowie tego ostatniego przechodzili na stronę rządu²². Masowo wykorzystywano także ulotki. Informowały one cywili, że jeśli będą lojalni wobec rządu Południa, to nie mają się czego bać; siły sojusznicze przybyły, aby pomóc im wieść lepsze życie. Viet Cong oszukiwał mieszkańców wsi, aby go więc pokonać, należało dostarczyć informacje na jego temat. Zrzucano również ulotki skierowane do członków VC, zawierające instrukcje postępowania, przepustki gwarantujące posiadaczowi możliwość bezpiecznego zgłoszenia się, przejścia na stronę rządu i korzyści z tym związane. Odwoływały się do uczuć partyzantów wobec pozostawionych rodzin oraz szczegółowo opisywały, co może czekać członków VC, jeśli się nie zgłoszą, tj. „zniszczenie i bezsensowna, bezimienna śmierć gdzieś w dżungli”²³. Łącznie zrzucano około czterech milionów ulotek oraz średnio przez osiem godzin

²¹ *Combat Operation After Action Report – Operation Niagara/Cedar Falls...*, s. 244; B.W. Rogers, op. cit., s. 37. Ben Suc została zdobyta szturmem 8 stycznia. Do 13 stycznia ludność wysiedlono, a do 17 stycznia wieś całkowicie zniszczono – zob. *Combat Operation After Action Report (Operation Cedar Falls)*, 2 March 1967, https://mcoecbamcoepwprd01.blob.core.usgovcloudapi.net/library/Documents/Hardcopy/paper/DS556.92_1st_2%20March%201967.pdf (dostęp: 27.06.2017).

²² *Combat After Action Report, Operation Cedar Falls*, 16 February 1967, s. 11–12, <https://www.vietnam.ttu.edu/reports/images.php?img=/images/1368/13680134001.pdf> (dostęp: 16.06.2022) i *Combat Operation After Action Report – Operation Niagara/Cedar Falls...*, passim. Był to program amnestii Chieu Hoi („otwartych ramion”, 1963–1973) pozwalający bez konsekwencji przejść na stronę Sajgonu. Osoby, które z niego skorzystały, angażowano często jako pracowników wywiadu, przewodników i zwiadowców.

²³ W *Combat Operation After Action Report – Operation Niagara/Cedar Falls*, 25 February 1967 (s. 120–139, https://mcoecbamcoepwprd01.blob.core.usgovcloudapi.net/library/Documents/Hardcopy/paper/DS556.52_U3173_25%20Feb%201967.pdf [dostęp: 27.06.2017]) umieszczono przykłady ulotek użytych w czasie operacji z transkrypcją na angielski. Zob. też statystyki w: *Operational Report...*, s. 38.

dziennie nadawano przekaz z głośników²⁴. Prowadzono także propagandowe akcje dla cywili, polegające głównie na udzielaniu pomocy medycznej czy rozdawaniu posiłków, paszy, prezentów w postaci kalendarzy, mydła, gazet, napoi, cukierków, zabawek, kredek oraz ubrań²⁵.

Propaganda amerykańska

Po zakończeniu operacji Amerykanie przygotowali materiały ukazujące sukces Cedar Falls oraz humanitarną postawę sił sojuszniczych podczas wysiedlania cywili, czego przykładem był *Mass evacuation precedes major battle with Viet Cong*²⁶. Kwestia wysiedlenia cywili to najbardziej propagandowy i niezgodny z faktami element tego materiału. Cały tekst jest utrzymany w tonie niezwykle pozytywnym wobec działań sił sojuszniczych – przedstawia wysiedlenie jako sukces. Słowo *precedes* sugeruje, że ewakuacja poprzedzała operację Cedar Falls, co nie było prawdą. Nie była to też „największa” ewakuacja cywili w Wietnamie, gdyż taka była operacja *Passage to Freedom*²⁷. Tekst ma charakter podniosły, na co wskazują wykorzystane w nim przymiotniki podkreślające skalę, innowacyjność oraz staranność projektu wysiedlenia cywili. Zaznacza się w nim, że wyeliminowanie VC oraz równoczesna ochrona „niewinnych cywili” wymogła przygotowanie najstaranniej zaplanowanego projektu przesiedlenia, podjętego jak do tej pory przez rząd (Południowego) Wietnamu; i być może pierwszego tego rodzaju przedsięwzięcia w historii współczesnych, wielkoskalowych konfliktów²⁸. W rzeczywistości próby zachowania operacji w sekrecie doprowadziły do szeregu konfliktów i zaniedbań, których można było uniknąć, odpowiednio planując operację. Kontrowersyjny jest wątek poinformowania mieszkańców Trójkąta o operacji na dwa dni przed jej rozpoczęciem. Byłoby to całkowicie sprzeczne z zamiarem utrzymania Cedar Falls w tajemnicy – jednym z podstawowych założeń ofensywy²⁹. W źródłach armijnych nie pojawiają się

²⁴ *Combat Operation After Action Report – Operation Niagara/Cedar Falls ...*, s. 245.

²⁵ *Combat After Action Report, Operation Cedar Falls, 16 February 1967 ...*, s. 9–15 i 21–22.

²⁶ *The People Build, Four stories of Vietnamese efforts to build a nation*, s. 5–6, <https://emu.usahec.org/alma/multimedia/376673/20183400MNBW1013039036F167914I001.pdf> (dostęp: 15.04.2022).

²⁷ Zob. *The Encyclopedia ...*, s. 880–881.

²⁸ *Ibidem*, s. 5.

²⁹ *Combat Operation After Action Report – Operation Niagara/Cedar Falls ...*, s. 118; B.W. Rogers, op. cit., s. 34–36; G.L. MacGarrigle, op. cit., s. 97–100 i 111–112.

wzmianki o wcześniejszym ostrzeżeniu mieszkańców³⁰. Co więcej, w tekście *Mass evacuation...* nie ma informacji o wspomnianych wyżej komunikatach ani zrzutach ulotek przeprowadzanych już w czasie ofensywy, co sugeruje ich przeniesienie na czas przed operacją. Jest to korzystniejsze z propagandowego punktu widzenia, gdyż świadczy o humanitaryzmie wojsk sojuszników, które ostrzegły cywili, by uniknąć ofiar. Kolejne zdania tekstu potwierdzają tę teorię, ponieważ ponad pięć tysięcy mieszkańców Trójkąta miało posłuchać ostrzeżeń i – tuż po rozpoczęciu operacji – zgromadzić się w punktach zbiorczych – w tym w Ben Suc, gdzie „amerykańscy i wietnamscy żołnierze razem, ramię w ramię, pomagali rodzinom załadować ich dobytek”³¹. Falszywa jest informacja, że obóz zbudowano w ciągu 72 godzin poprzedzających operację (powstawał on w jej trakcie). W ten sposób chciano przekonać odbiorców, że wysiedlenie zostało przygotowane odpowiednio wcześniej przed ofensywą i nie napotkano po drodze żadnych problemów. Do tekstu dołączono cztery bardzo dobrej jakości fotografie wraz z opisami – wśród nich znajdowały się zdjęcia przedstawiające m.in. obóz dla uchodźców tuż po jego zbudowaniu oraz cywili we wnętrzu śmigłowca, w tym uśmiechnięte dzieci, które cieszą się z nietypowej podróży (min rodziców jednak nie widać). Podsumowując: tekst ten jest materiałem propagandowym prezentującym złagodzony i nieprawdziwy obraz wysiedlenia.

³⁰ W raporcie podsumowującym działania 2 Bryg. 1 Dyw. USA wprost zapisano, że działań propagandowo-psychologicznych przed szturmem i zajęciem Ben Suc nie prowadzano. *Combat Operations After Action Report, 14 February 1967*, s. 3, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/394543 (dostęp: 28.04.2022). Informacja o ostrzeżeniu pojawia się tylko w amerykańskich materiałach propagandowych oraz w niewydanych wspomnieniach A. Lavelle’a, *The Broken Mirror...* (s. 25–26) i ich rozszerzonej wersji (idem, *Vietnam Kaleidoscope...*, s. 45). Lavelle podaje ją za: G. Livengood, W. Leverington, *Refugee Village, „The Hurricane” 1968*, No. 5, s. 16–18, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/317761 (dostęp: 29.09.2022). Artykuł ten, zamieszczony w czasopiśmie armijnym, jest odpowiedzią na zarzuty wysuwane w kwestii relokacji cywili. Powstał przeszło rok po operacji i sądząc po wstępie, za jego pomocą próbowano przykryć błędy popełnione w trakcie wysiedlania, które uwypuklono w mediach. Został on skrytykowany przez Lavelle’a jako zbyt optymistyczny i przedstawiający fałszywy opis nowej wsi dawnych mieszkańców Ben Suc. Artykuł z „The Hurricane” prawdopodobnie bazuje na tekście *Operation Cedar Falls... Out of the Iron Triangle*, <https://vva.vietnam.ttu.edu/images.php?img=/images/213/2130808056.pdf> (dostęp: 26.04.2022). Stąd zapewne to właśnie ten materiał jest prąródłem tej niecisłości.

³¹ *The People Build...*, s. 6.

Bardzo podobny jest materiał propagandowy *Operation Cedar Falls... Out of the Iron Triangle*³², przygotowany przez Vietnam Feature Service³³, prezentujący zbyt „wygladzony” opis wysiedlenia cywili i zawierający nieścisłości wymieszane z faktami. W celu wyjaśnienia pewnych kwestii użyto w nim karłowatych porównań i analogii. Przykładem takiego zabiegu może być próba wyjaśnienia specyfiki wojny ograniczonej³⁴: „Obecnie walczący w Wietnamie wojownicy, choć są superpięściarzami, są niczym bokserzy wysłani do walki na ringu z nałożonymi na pięści poduszkami zamiast rękawic”³⁵. W tekście Viet Cong określa się mianem terrorystów. Najciekawsze jest uzasadnienie, dlaczego siły sojusznicze prowadzą taką wojnę:

Celem tego dziwnego konfliktu nie jest tradycyjne pokonanie wroga, lecz użycie wystarczającej siły, by zmusić go do rokowań. Sama natura wojny partyzanckiej miała czynić ją konfliktem ograniczonym. Wróg często chowa się wśród niewinnych cywili, wobec czego sojusznicy muszą nieustająco uważać na potęgę swojej nowoczesnej broni³⁶.

Problem w tym, że choć komuniści posługiwali się taktyką partyzancką, to nie była to wojna partyzancka³⁷. Przykładem takiego samoograniczenia się sił sojuszników miała być wedle tego materiału właśnie Cedar Falls, będąca „mładzącym ciosem w serce wroga, ale nie pełnoskalową ofensywą, którą mogła być [...], wyprowadzonym, by ocalić cywili”³⁸. Jest to dosyć niezrozumiałe tłumaczenie, co zresztą zostało wypunktowane w dalszej części tekstu, mówiącej,

³² *Operation Cedar Falls...*

³³ Była to część Joint United States Public Affairs Office (JUSPAO) zajmująca się propagandą poprzez szerzenie swych tekstów jako darmowego dodatku do prasy w USA. JUSPAO (1965–1972) utrzymywało kontakty z mediami poprzez swoje briefingi oraz prowadziło operacje psychologiczne przeciw komunistom, w tym kampanie propagandowe. *The Encyclopedia...*, s. 553–554.

³⁴ Polegała ona na ograniczaniu siły ataku i wyboru celów, by zmniejszyć straty cywilne oraz zmusić przeciwnika do rokowań – zob. R.D. Schulzinger, *Wojna w Wietnamie 1941–1975*, przeł. G. Smółka, Kraków 2020, s. 234–235.

³⁵ *Operation Cedar Falls...*, s. 1.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Zob. A. Velicogna, *Into the Iron Triangle. Operation Attleboro and Battles North of Saigon, 1966*, Warwick 2021, s. 10–15; J. Słowiak, *Khe Sanh 1968. Amerykańskie i wietnamskie poszukiwania rozstrzygającej bitwy*, Zabrze–Tarnowskie Góry 2017; P. Benken, *Ofensywa Tet 1968. Studium militarno-polityczne*, Szczecin 2014; P. Masny, *Bitwa o Hue 31 I – 24 II 1968*, Zabrze–Tarnowskie Góry 2016.

³⁸ *Operation Cedar Falls...*, s. 1.

iż taka taktyka zadziwiłaby Napoleona, Wellingtona czy Clausewitza. Zadane zostały dosyć trudne pytania: W ilu konfliktach decydenci troszczyli się o cywili w ogniu wojny? W ilu z nich żołnierze w ogniu walki myśleli, gdyż tak nakazywały rozkazy, o bezpieczeństwie osób, które nie walczyły? Celem tekstu było podkreślenie, że Waszyngton i Sajgon troszczyły się o los cywili zamieszkujących Trójkąt. Miało to być rzeczą niespotykaną w całej historii wojen. Powraca wspomniany wyżej wątek poinformowania wroga o operacji dwa dni wcześniej ze szlachetnych pobudek – by ratować cywili. Oznajmia się, że Żelazny Trójkąt już nigdy więcej nie będzie nienaruszalnym bastionem komunistów, zagrażającym Sajgonowi, co jest nieprawdą. Zdumiewa fragment mówiący, iż dzieci wysiedlone z Trójkąta miały doceniać szanse, jakie się w ten sposób przed nimi otworzyły: otrzymały badania medyczne, szczepionki, książki i mogły uczyć się w szkole. Autorzy tekstu podkreślali, że niewielu z wysiedlonych rozumiało, jak niezwyklej rzeczy doświadczyli! Przeżyli i zostali przesiedleni, a nie zabici jak w czasie każdej innej wojny, za co powinni być wdzięczni³⁹. Dalej materiał jest nieprecyzyjny, pomija się fakt zdobycia Ben Suc 8 stycznia przez amerykańską 1 Dywizję i stwierdza, że zostało ono zajęte dopiero 10 stycznia przez dwa bataliony spadochroniarzy ARW, zaledwie wsparte przez tę dywizję⁴⁰. W kolejnej części przedstawiono losy wysiedlonych, a także opisano pomagające im organizacje cywilne oraz sytuację w obozie w Phu Loi.

Propaganda północnowietnamska

Przykładem propagandy komunistów są teksty z „Vietnam Courier / Le courrier du Vietnam”, czasopisma wydawanego w języku angielskim i francuskim. Artykuł *Ben Suc wiped off the map* w całości został poświęcony Cedar Falls⁴¹. Nad tytułem widnieje „prawdziwy obraz amerykańskiego planu »pacyfikacji wsi«, który miał polegać na najeżdżaniu, okupowaniu terenu i kontrolowaniu ludności. Komuniści starali się zdyskredytować program stanowiący

³⁹ Ibidem, s. 2–3.

⁴⁰ Ibidem, s. 5.

⁴¹ *Ben Suc wiped off the map*, „Vietnam Courier”, 30 I 1967, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/144479 (dostęp: 22.04.2022). Środkową część artykułu dołączono jako trzecią stronę tekstu *In the first 20 days of January 1967*, „Vietnam Courier”, 30 I 1967, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/144520 (dostęp: 22.04.2022). Oba są z 30.01.1967 r., były więc najpewniej częścią tego samego numeru kuriera, a w trakcie skanowania doszło do przemieszczenia.

dla nich zagrożenie⁴². Sam artykuł jest tendencyjnym wyciągiem z materiałów agencji prasowych AP i AFP dotyczących Ben Suc oraz operacji, podkreślającym jej negatywne aspekty. Zawarto w nim m.in. informacje o zastrzeleniu „kilku” mężczyzn, którzy próbowali uciekać, oraz ARW kradnącej kurczaki i ryż⁴³. Redakcja dodała także podtytuły. „By wygrać ludzkie serca i umysły” to szydercze wprowadzenie do opisu szturm na Ben Suc, wysiedlenia ludności oraz strat, jakie poniósł VC⁴⁴. „Powrót ducha Ngo Dinh Diema” szczegółowo przedstawia dzieło zniszczenia wsi i wysiedlenia, co miało przywoływać wspomnienia rządów Diema i relokacji „milionów chłopów” oraz polityki spalonej ziemi z innych konfliktów⁴⁵. Trzeci podtytuł „Opór narodu nigdy nie zgaśnie” dotyczył niechęci mieszkańców Ben Suc do opuszczenia domów oraz wyrażał ich nieufność do rządu⁴⁶. Propagandowe są zawarte w tekście określenia ARW: „marionetkowi żołnierze”, „marionetkowa armia” oraz utożsamianie strat VC z zabitymi cywilami. Tekst kończy komentarz redakcji, zbliżony do propagandy komunistów odnośnie do II wojny światowej:

Nieważne, czy dwa bataliony, czy też cały amerykański korpus ekspedycyjny zostanie postawiony w gotowości, waszyngtońskim agresorom nigdy nie uda się spacyfikować Południowego Wietnamu. Mogą tylko dokonywać kolejnych zbrodni, rozniecając płomień nienawiści Wietnamczyków. Ben Suc zostało starcie z powierzchni ziemi, ale jego mieszkańcy nadal żyją. Zamienią oni stworzone przez Amerykanów i ich sługusów zakamuflowane obozy koncentracyjne w centra oporu na podobieństwo Ben Suc. Amerykanie mogą kontynuować swe niehumanitarne działania przez całe swe życie, nigdy nie narzuciwszy swej dominacji narodowi wietnamskiemu⁴⁷.

⁴² *Ben Suc wiped off...*, s. 1. Pacyfikacja była kompleksowym programem, łączącym zagadnienia wojskowe, polityczne, ekonomiczne i społeczne, mającym na celu zdobycie „serc i umysłów” Wietnamczyków. Tworzono lub odnawiano lokalną administrację i samorząd, budowano szkoły, szpitale, infrastrukturę, zapewniano bezpieczeństwo i likwidowano struktury VC – zob. R.J. Thompson, *Stany Zjednoczone wobec problemu pacyfikacji Republiki Wietnamu*, [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, red. P. Benken, J. Słowiak, t. 2, Zabrze–Tarnowskie Góry 2014, s. 100–120.

⁴³ Zob. u J. Schell (op. cit., s. 90–91) – m.in. zastrzelenie mężczyzny próbującego na rowerze opuścić Ben Suc.

⁴⁴ *Ben Suc wiped off...*, s. 1.

⁴⁵ Zob. J. Słowiak, *Ngo Dinh Diem – pierwszy prezydent Republiki Wietnamu*, [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, red. P. Benken, t. 1, Oświęcim 2013, s. 100–121.

⁴⁶ *In the first 20 days...*, s. 3. Jego dalsza część zawarta jest w: *Ben Suc wiped off...*, s. 2.

⁴⁷ Ibidem, s. 2.

Tekst *In the first 20 days of January 1967* tylko w części poświęcony jest Cedar Falls. Jak dowiadujemy się z artykułu, lokalne siły VC „zadały dewastujące ciosy operacji Cedar Falls” – wykluczyły z akcji 850 żołnierzy, w większości Amerykanów, zniszczyły lub poważnie uszkodziły 60 pojazdów, w tym 44 czołgi oraz 12 samolotów. Wszystko to w ciągu zaledwie dziesięciu pierwszych dni stycznia 1967 r., z których tylko trzy faktycznie przypadły na operację, co jest oczywiście nieprawdą. Jak wynika z artykułu, VC miał zadać Amerykanom najcięższe ciosy w tej operacji 11 stycznia, podczas ataku na bazę Dau Tieng, oraz 5 stycznia, w czasie ataku na wieś Thanh Truyen⁴⁸. Obydwa te miejsca znajdują się już poza terenem Trójkąta i samej operacji, a drugi z ataków przeprowadzono jeszcze przed nią, nie mógł być on zatem ciosem w Cedar Falls. Jak widać, wspomnianie o tych atakach to zabieg czysto propagandowy, mający budować wrażenie siły VC i jego zdolności do zadawania ciosów odwetowych.

Mniej więcej połowa tekstu *The Dau Mot and Gia Dinh Score Brilliant Victories* dotyczy Cedar Falls. Otwierający akapit informuje o rzekomych noworocznych zwycięstwach, które wykwitają niczym wiosenne kwiaty. Dalej jest mowa, że oddziały lokalne oraz cywile „kompletnie zniweczyli” operację Cedar Falls – zgładzili 2500 żołnierzy USA, zniszczyli lub poważnie uszkodzili 149 pojazdów wojskowych, w tym 134 czołgi i transportery opancerzone oraz 28 samolotów. Jak widać w odniesieniu do poprzedniego artykułu, w ciągu tygodnia straty Amerykanów wzrosły diametralnie z 850 do 2500 wykluczonych żołnierzy, z 60 do 149 pojazdów oraz z 10 do 28 samolotów. Oczywiście straty te nie są prawdziwe, to celowy zabieg komunistów. Następnie zostaje zaprezentowane podsumowanie działań sojuszników: „Najeźdźcy uciekli się do ekstremalnie barbarzyńskich metod terroryzmu i rzezi, a nawet do zrównania z ziemią miasteczka Ben Suc oraz wielu wsi i przysiółków”⁴⁹. Jak widać, także komuniści oskarżali Amerykanów o terroryzm. Koniec akapitu sugeruje, że ci drudzy doznali ciężkiej porażki. Obrońcy mieli walczyć dzielnie i pokonać ich wszędzie, przez co kompletnie zniweczyli operację oraz rozwiali nadzieje Amerykanów. Dowiadujemy się, że to „zwycięstwo” jest szczególnie znaczące, gdyż pomimo tak dużej liczby żołnierzy i środków oraz „bezprecedensowej brutalności amerykańscy agresorzy dowiedli swej bezsilności na tak małym obszarze pod Sajgonem”⁵⁰. Co więcej, ta „wielka porażka” przynosi wyzwolenie „cudownych sił wojny ludowej” i niezwykły wzrost sił zbrojnych. W ten sposób komuniści starali się zaklinać rzeczywistość, ukrywając upadek morale i plagę

⁴⁸ *In the first 20 days...*, s. 1.

⁴⁹ *The Dau Mot and Gia Dinh Score Brilliant Victories*, „Vietnam Courier”, 6 II 1967, s. 1, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/143747 (dostęp: 27.04.2022).

⁵⁰ Ibidem.

dezercji po ofensywie⁵¹. Na skutek tej „klęski” Amerykanie już nigdy nie mieli odzyskać inicjatywy, co w obliczu rozpoczęcia jeszcze większej i dłuższej operacji Junction City nie ma żadnego sensu. Do tekstu dołączono zdjęcie przedstawiające czołg na moście pod Ben Cat, który miał zostać wysadzony przez VC 10 stycznia. Jest to jednak pojazd z 11 Pułku Kawalerii Pancernej, który dzień wcześniej uszkodził ten most⁵². Artykuł prezentuje zatem propagandowy obraz starcia, niemający wiele wspólnego z rzeczywistymi wydarzeniami.

Cedar Falls została także wspomniana w artykułach *Washington is Stepping Up the War More than Ever* i *U.S. and Puppet Troops Use Toxic Gas and Barbarous Lethal Weapons*, w których pojawia się wątek użycia toksycznych gazów.

W Południowym Wietnamie [...] rozpoczęto „krwawe” najazdy pacyfikacyjne, poczynając od operacji Deckhouse V do operacji Cedar Falls. Ta druga zaangażowała bezprecedensową liczbę wojsk amerykańskich, serię bombardowań B-52, setki bomb zapalających i oprysków toksycznych gazów celem zniszczenia rozległych połaci prowincji Thu Dau Mot. Ben Suc zostało kompletnie zniszczone, a 8 tysięcy mieszkańców zagoniono do obozów koncentracyjnych. [...] Prasa zachodnia połączyła te okrucieństwa z hitlerowskimi zbrodniami w Dreźnie i innymi masakrami w Europie⁵³.

W artykule ponownie podkreślone zostają złowrogość pacyfikacji i motyw obozów koncentracyjnych dla wysiedlonych oraz zawyżona liczba mieszkańców Ben Suc. Nowym elementem przekazu są „toksyczne gazy”, co raczej należy interpretować w kierunku użycia herbicydów oraz gazów łzawiącego. Zdumiewające jest odwołanie się do hitlerowskich zbrodni w Dreźnie. Prawdopodobnie popełniono tutaj błąd, nawiązując do osławionego bombardowania Drezna przez Amerykanów, co połączono ze zbrodniami hitlerizmu. Pierwszy akapit drugiego tekstu powraca do wątków z poprzedniego artykułu, tj. informacji o zniszczeniu Ben Suc i wsi w prowincji Thu Dan Mot, przymusowym wysiedleniu ośmiu tysięcy cywili do zamaskowanych obozów karnych, użyciu bomb zapalających oraz toksycznych gazów przez żołnierzy amerykańskich, by „zmasakrować cywili lub zmusić ich do opuszczenia schronów”. W celu uwiarygodnienia przekazu artykuł odnosi się do raportów agencji AP z 19 i 20 stycznia, kiedy to miano

⁵¹ Zob. *Memorandum for Ambassador Henry Cabot Lodge. Impact of Friendly Operations on VC Guerrillas and Infrastructure*, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/30984 (dostęp: 18.05.2022).

⁵² *Combat Operation After Action Report (Operation Cedar Falls)*, 2 March 1967..., s. 7.

⁵³ *Washington is Stepping Up the War More than Ever*, „Vietnam Courier”, 30 I 1967, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/144525 (dostęp: 15.09.2022).

wpompować „toksyczny gaz do schronów, gdzie ukrywali się ludzie”⁵⁴. W rzeczywistości był to gaz łzawiący, stosowany do wypłoszenia partyzantów z podziemnych kompleksów. Należy podkreślić, że dla propagandy komunistów nie było różnicy między członkami Viet Congu a cywilami. Powyższy fragment jest propagandowo wyolbrzymionym opisem działań sił sojuszniczych. Cynicznie powołano się w nim na zachodnie materiały, które błędnie zinterpretowano.

Propaganda polska – Cedar Falls w „Trybunie Ludu”

Operację Cedar Falls w czasie jej trwania omawiano także w dzienniku będącym organem PZPR, jak i jej tubą propagandową – „Trybunie Ludu”. PRL nie była bezpośrednim uczestnikiem ofensywy, jednak jej skala i kontrowersje dawały znaczące możliwości dla propagandy – stworzenia negatywnego obrazu Amerykanów i Południowych Wietnamczyków oraz wzbudzenia sympatii Polaków w stosunku do VC, co było zgodne z linią narzuconą przez Moskwę. Pierwsza wzmianka odnosząca się do bombardowań poprzedzających operację pojawiła się 7 stycznia 1967 roku⁵⁵. Jej nazwa oraz opis zaistniały po trzech dniach od rozpoczęcia akcji w artykule z 11 stycznia 1967 r., a podtytuł tekstu brzmiał: *20 batalionów amerykańskich w wielkiej operacji przeciw partyzanckiemu „Żelaznemu Trójkątowi”*.

Oddziały amerykańskie podjęły największą operację bojową w wojnie wietnamskiej, otaczając położoną na północ od Sajgonu strefę tzw. Żelazny Trójkąt. [...] Źródła amerykańskie podają, że operacja przygotowana została w tajemnicy. [...] Operacja, prowadzona pod kryptonimem „Cedar Falls” polega między innymi – jak podaje korespondent Reutera – na ewakuacji z tego obszaru wszystkich osób cywilnych: mężczyzn, kobiet i dzieci. Ludzie ci mają być przewiezieni statkami i łodziami, czekającymi w pogotowiu na rzece Sajgon, do specjalnych obozów dla przesiedlonych. [...] Amerykański rzecznik wojskowy zakomunikował, że żołnierze, którzy od niedzieli nacierają na „Żelazny Trójkąt” od strony południowo-zachodniej, stoczyli kilka ciężkich walk. Straty w ich szeregach spowodowały również kule wyborowych strzelców i miny napotymane na drodze⁵⁶.

⁵⁴ *U.S. and Puppet Troops Use Toxic Gas and Barbarous Lethal Weapons*, „Vietnam Courier”, 6 II 1967, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/114022 (dostęp: 15.09.2022).

⁵⁵ *Amerykańskie bombowce nie zaprzestają nalotów na DRW*, „Trybuna Ludu”, 7 I 1967, s. 1.

⁵⁶ *Czwarty atak patriotów na amerykańsko-sajgońską bazę koło Pleiku*, „Trybuna Ludu”, 11 I 1967, s. 1. Mowa tu o starciu 25 Dywizji z elementami batalionu VC

Ten pierwszy artykuł poświęcony operacji jest wyjątkowy, gdyż w przeciwieństwie do kolejnych nie zawiera wtrętów propagandowych ani przekłamań. To właściwie suchy opis operacji. Kolejne teksty „Trybuny” są już odmienne. Temat Cedar Falls otwiera następny numer:

30 tys. żołnierzy bierze udział w operacjach w „Żelaznym Trójkącie”. [...] Oprócz zlikwidowania oddziałów partyzanckich, operacja ma na celu [...] zrównanie z ziemią „podejrzanych” wsi oraz przesiedlenie do kontrolowanych przez reżim wojskowy „specjalnych ośrodków” 10 tys. miejscowych chłopów. [...] Po opuszczeniu helikopterów, żołnierze nakazali wszystkim mieszkańcom zebrać się w budynku szkolnym. 41 osób, które się nie stawily, chwycono i natychmiast rozstrzelano. [...] Agencja AFP pisze, że jakkolwiek w opinii dowództwa amerykańskiego w „Żelaznym Trójkącie” powinny znajdować się znaczne siły partyzanckie; do tychczas nie doszło do poważniejszych starć. [...] partyzanci południowowietnamscy przeprowadzili atak z moździerz na obóz amerykańskiej piechoty położony na północ od „Żelaznego Trójkąta”. [...] Atak trwał 60 minut. Wystrzelono ponad 100 pocisków, z których 27 trafiło w amerykańskie instalacje⁵⁷.

Powyższy tekst prezentuje propagandowy i zafałszowany obraz operacji. Świadczy o tym informacja o „rozstrzelanych”, których liczba jest tożsama z zabitymi VC w czasie szturm na Ben Suc⁵⁸. Powraca wątek traktowania zabitych członków VC jako cywili, wspominany przy materiałach DRW, łączący propagandę obu krajów komunistycznych. Termin „specjalne ośrodki”, do których miano przesiedlić znacząco zawyżoną liczbę chłopów, ma wywoływać negatywne skojarzenia. „Trybuna” zaprzecza swojemu poprzedniemu tekstowi, pisząc, iż „dotychczas nie doszło do poważniejszych starć”, mimo że Amerykanie mieli się spodziewać znacznych sił VC. Należy podkreślić, że było to przeciwstawne do rzeczywistych oczekiwań Amerykanów. Kończąc ten fragment informacja o ataku moździerzowym jest formą propagandowej odpowiedzi na Cedar Falls, podkreślającą to, że partyzanci nie pozostają Amerykanom dłużni.

Tekst otwierający następny tytuł „Trybuny” cechuje się charakterystycznym doбором słów oraz plastycznymi opisami zniszczeń.

z 8 stycznia, będącym największą potyczką operacji – zob. *Combat After Action Report, Operation Cedar Falls, 16 February 1967*..., s. 4; *Combat After Action Report, Operation Cedar Falls, 10 March 1967*, s. 4, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/325605 (dostęp: 16.06.2022).

⁵⁷ 30 tys. żołnierzy bierze udział w operacjach w „Żelaznym Trójkącie”, „Trybuna Ludu”, 12 I 1967, s. 1.

⁵⁸ J. Schell, op. cit., s. 96; B.W. Rogers, op. cit., s. 37.

Mimo rakiet, napalmu i bomb

Barbarzyńska akcja Amerykanów w „Żelaznym Trójkącie” nie przynosi rezultatów. Dywizje amerykańskie [...] kontynuują dzieło zniszczenia. Jednostki saperów na buldożerach niwelują tereny, gdzie mają się znajdować schrony i bunkry partyzantów. Używa się bomb, rakiet i napalmu. Jak dotychczas, wyniki tej barbarzyńskiej akcji są mizerne. Oddziały amerykańskie prawie w ogóle nie nawiązały kontaktów bojowych z partyzantami⁵⁹.

Ponownie ostatnie zdanie przeczy artykułowi z 11 stycznia. Pojawia się informacja o nieskuteczności operacji, która oprócz losu wysiedlonych ludzi i zniszczonych domów, będzie od tej pory stałym motywem w „Trybunie”. Najciekawsze są umieszczone na kolejnej stronie akapity o wiosce An Dien, położonej „na skraju »Żelaznego Trójkąta« w delcie Mekongu”. Redakcja „Trybuny” się pomyliła – połączyła dwie gminy o tej samej nazwie lub co wydaje się bliższe prawdzie, celowo połączyła je w jedną mimo dzielącej je odległości 122 kilometrów. Przemawia za tym umieszczenie tych akapitów w artykule o walkach w delcie, które określono jako „jeden z najbardziej barbarzyńskich rozdziałów amerykańskiej interwencji i jedną z najbardziej krwawych kart w historii narodu wietnamskiego”⁶⁰ i w których „agresor [Amerykanie] ma strzelać do wszystkiego, co się rusza”⁶¹. Następnie, po oddzieleniu gwiazdką, przytoczono wspomniane akapity, będące relacją korespondenta Reutera z Żelaznego Trójkąta dotyczącą przedwczesnego niszczenia wsi Rach Bap przez żołnierzy 11 Pułku Kawalerii Pancernej⁶². Redakcja „Trybuny” postanowiła połączyć nieudaną operację w delcie, Deckhouse V, z Cedar Falls. W kolejnych numerach przedstawiono Cedar Falls jako porażkę i podkreślono jej mizerne rezultaty, płynnie przechodząc między wspomnianymi operacjami.

Od 14 do 19 stycznia „Trybuna” codziennie omawiała Cedar Falls, pisząc m.in. o systematycznej akcji spalonej ziemi; z powierzchni ziemi zostało starte małeńkie południowowietnamskie miasteczko⁶³; usunięci przemocą ze swych

⁵⁹ *Mimo rakiet, napalmu i bomb; Barbarzyńska akcja Amerykanów w „Żelaznym Trójkącie” nie przynosi rezultatów*, „Trybuna Ludu”, 13 I 1967, s. 1.

⁶⁰ Z racji liczby ofiar operacji Deckhouse V (6–15 I), 22 Wietnamczyków i 7 Amerykanów, jest to absurd. W jej trakcie po raz pierwszy Amerykanie wkroczyli bojowo na teren Delt. Operacja przyniosła jednak niezadowolające rezultaty, stąd określono ją jako nieudaną. *The Encyclopedia...*, s. 268–269.

⁶¹ *Delta Mekongu w ogniu*, „Trybuna Ludu”, 13 I 1967, s. 2. Pomyłono przy okazji 173 Brygadę Powietrznodesantową z dywizją.

⁶² *Combat Operation After Action Report – Operation Niagara/Cedar Falls...*, s. 148.

⁶³ *W czasie barbarzyńskiej akcji w „Żelaznym Trójkącie”; Amerykanie zrównali z ziemią miasteczko Ben Suk*, „Trybuna Ludu”, 14 I 1967, s. 1.

domów mieszkańcy wsi przebywają obecnie w obozach otoczonych drutem kolczastym. Wokół nich wycięto wszystkie drzewa. Ci „uchodźcy z konieczności” mieszkają tam w prymitywnych warunkach pod rozłożonymi naprędce namiotami⁶⁴; Amerykanie palą, niszczą i równają z ziemią wszystko, co się znajduje na tym obszarze⁶⁵.

Do artykułu z 17 stycznia (jako jedyne) dołączono zdjęcie z opisem:

Operacja – spalona ziemia. Stara chłopka w Wietnamie Płd. – w rejonie tzw. Żelaznego Trójkąta na północ od Sajgonu – próbuje ubłagać amerykańskiego żołnierza. Nie chce opuścić i wydać na pastwę zniszczenia rodzinnego domu, skrawka ziemi – skromnego dobytku, na który pracowały pokolenia. Ale rozkazy dowództwa armii USA, „obrońcy Wietnamu Płd.” – są nieubłagane: tysiące rodzin chłopskich deportować do „ośrodków przegrupowania”! (obozów koncentracyjnych). Domostwa, zbiory, wszystko spalić i zrównać z ziemią!⁶⁶

Przekaz zdjęcia i opisu jest uniwersalny, ukazujący okrucieństwo Amerykanów. W zamierzeniu szydercze określenie „obrońcy Wietnamu Płd.” jest faktycznym podsumowaniem roli Amerykanów w Wietnamie. Uwagę zwraca zwrot „obozy koncentracyjne”, który Polakom (a to do nich „Trybuna” kierowała swój przekaz) kojarzy się z nazistowskimi obozami śmierci. W ten sposób propaganda chciała połączyć Amerykanów w Wietnamie z Niemcami doby II wojny światowej. Kolejny numer jest wyjątkowy, gdyż bazując na źródłach komunistycznych (Moskwa i Hanoi), w tym sowieckiej „Prawdzie”, prezentuje zdecydowanie bardziej zakłamany obraz operacji⁶⁷. Na jego przykładzie widać różnicę w materiałach, na których swój przekaz budowała „Trybuna”. Artykuły oparte na raportach PAP z Paryża, Waszyngtonu, Londynu, Nowego Jorku i zachodnich agencji są zdecydowanie bardziej wyważone i mniej propagandowe niż te bazujące na sowieckich i północnowietnamskich komunikatach. W tekście pojawia się nowe słownictwo: interwencji, militaryści. Piszę się o „łańcuchu zbrodni” i „agresji wobec narodu wietnamskiego”, unikając wspomniania o dwóch państwach wietnamskich i armii DRW walczącej z rządem sajgońskim. Towarzyszy temu tendencyjny opis działań sojuszników z fałszywą informacją o pozabawianiu cywili zapasów ryżu. Artykuł kończy się przyrównaniem obozu w Phu Loi do hitlerowskich obozów koncentracyjnych.

⁶⁴ *Taktyka spalonej ziemi w „Żelaznym Trójkącie”*, „Trybuna Ludu”, 15 I 1967, s. 1.

⁶⁵ *Lotnictwo USA znów bombarduje okolice Hanoi. Zniszczenia w „Żelaznym Trójkącie”*, „Trybuna Ludu”, 17 I 1967, s. 1.

⁶⁶ *Operacja – spalona ziemia*, „Trybuna Ludu”, 17 I 1967, s. 1.

⁶⁷ *Trzy śmiałe ataki partyzantów na pozycje amerykańskie i sajgońskie*, „Trybuna Ludu”, 18 I 1967, s. 1.

Od 20 do 23 stycznia „Trybuna” porzuca temat operacji, by powrócić do niego dzień później z informacją, że MSZ DRW donosi o setkach cywili zabitych podczas bombardowań i walk w Żelaznym Trójkącie⁶⁸. Artykuł przedstawia również stanowisko Hanoi wobec Cedar Falls: „Amerykanie zaczynają stosować coraz bardziej bestialskie metody wojny w Wietnamie [...] oświadczenie [MSZ] ostro potępia niesłuchanie okrutną operację karną agresorów amerykańskich [...]”⁶⁹. W kolejnym numerze na określenie Viet Congu użyto słowa „powstańcy”⁷⁰, w Polsce kojarzącego się jednoznacznie pozytywnie, zważywszy na nasze dziejowe doświadczenia. W ostatnim dniu operacji Cedar Falls „Trybuna” poświęciła jej dwa akapity otwierające artykuł o wojnie, w których informowano, że operacja: „trwa już 17 dzień i jak dotychczas nie przyniosła sukcesu wojskom amerykańskim. Główna ich uwaga koncentruje się obecnie na penetrowaniu 600-metrowej długości podziemnego tunelu, [...] jednak nie znaleziono w nim żadnego sprzętu i uzbrojenia partyzantów”⁷¹. Przeciwnie, odkrycie rzeczonego tunelu 21 stycznia przyniosło zdobycie wielu cennych dokumentów i wzięcie do niewoli pięciu ludzi VC⁷².

Ostatni artykuł o operacji pt. „Żelazny Trójkąt” całkowicie zniszczony ukazał się dwa dni po jej zakończeniu, informowano w nim, że:

Największa amerykańska lądowa operacja wojskowa w wojnie wietnamskiej zakończyła się oficjalnie w nocy z czwartku na piątek pozostawiając bez dachu nad głową 6 tysięcy południowowietnamskich chłopów [...]. Opublikowane w piątek rano w Sajgonie oficjalne oświadczenie podaje, że obszar „Żelaznego Trójkąta” wynoszący 155 kilometrów doszczętnie zniszczono [...]. Całe wioski zbombardowano i spalono, po czym buldożery zrównały wszystko z ziemią. Z punktu widzenia wojskowego operacja „Cedar Falls” nie przyniosła interwentom amerykańskim spodziewanych rezultatów. Przypuszczano, iż znajduje się tam dowództwo sił partyzanckich oraz znaczna liczba oddziałów Narodowego Frontu Wyzwolenia (VC). Partyzanci jednak w porę wycofali się z bombardowanego, palonego i doszczętnie burzonego rejonu. W rezultacie w ciągu 20-dniowej operacji nie doszło do poważniejszych starć w tej strefie⁷³.

⁶⁸ Fulbright wzywa do przerwania bombardowań, „Trybuna Ludu”, 24 I 1967, s. 2. Powraca tutaj wspomniany motyw uznawania członków VC za cywili.

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ Bombowce „B-52” rzuciły na Wietnam setki ton ładunków wybuchowych, „Trybuna Ludu”, 25 I 1967, s. 1.

⁷¹ Fiasko operacji USA w delcie Mekongu, „Trybuna Ludu”, 26 I 1967, s. 1.

⁷² Combat Operation After Action Report (Operation Cedar Falls), 2 March 1967..., s. 17–19; G.L. MacGarrigle, op. cit., s. 110–111.

⁷³ „Żelazny Trójkąt” całkowicie zniszczony. Operacja „Cedar Falls” pozbawiła 6 tys. chłopów dachu nad głową. Zacięte walki w Płd. Wietnamie, „Trybuna Ludu”, 28 I 1967, s. 1.

Po raz kolejny „Trybuna” przeczy własnemu artykułowi z 11 stycznia oraz oficjalnemu stanowisku armii amerykańskiej, która uznała operację za znaczący sukces⁷⁴. Powyższe twierdzenia „Trybuny” są wobec tego zabiegiem czysto propagandowym, nieodzwierciedlającym rzeczywistości. Natomiast prawdziwy jest wątek wycofania się VC z terenów Trójkąta, gdyż podobne zdanie podzielali uczestnicy operacji.

Podsumowanie

Podsumowując: temat operacji Cedar Falls był intensywnie wykorzystywany propagandowo, zwłaszcza w jej trakcie i tuż po zakończeniu. Często przeżywała się ona na stronach „Trybuny” jako wręcz główny temat artykułów dotyczących wojny wietnamskiej. Zwraca przy tym uwagę dobór źródeł oraz ich wpływ na przygotowywane teksty. Są one zdecydowanie bardziej propagandowe i zafalszowane, gdy korzystano z materiałów z Hanoi i Moskwy, a w większym stopniu wyważone i zgodne z faktami, kiedy bazowano na tekstach zachodnich agencji oraz korespondentów PAP. Różnica ta jest także widoczna, gdy się porówna przekaz artykułów z „Vietnam Courier” lub tekst „Trybuny” z 11 stycznia. Można na tej podstawie wysnuć wnioski, że PRL-owska propaganda dotycząca operacji Cedar Falls nie była tak toporna jak propaganda sowiecka i północnowietnamska. Nie znaczy to oczywiście, że obraz Cedar Falls w „Trybunie” nie był zafalszowany. Uwypuklano rozmach operacji i za pomocą celowo dobranego słownictwa podkreślano jej negatywne aspekty, takie jak niedolę wysiedlonych mieszkańców czy szczegółowo opisywane niszczenie Trójkąta. Nawiązywano do II wojny światowej, nadal żywej w pamięci narodu polskiego. Starano się ocieplić wizerunek Viet Congu i zanegować pozytywny obraz Amerykanów w społeczeństwie PRL. „Trybuna” przeczyła też samej sobie oraz kłamała, czego przykład stanowi informacja o „rozstrzelanych cywilach”, którzy w rzeczywistości byli członkami Viet Congu. Motyw ten przejawia się także w tekstach północnowietnamskich jako wspólny element przekazu propagandowego krajów należących do tego samego bloku. Łączy je także uznanie Cedar Falls za porażkę. Jeden z analizowanych tekstów kuriera posługuje się materiałami zachodnimi, jednak z ich fragmentów tworzy tendencyjną kompilację. Materiały z Hanoi nie łączyły operacji Deckhouse V i Cedar Falls w sposób, jaki obrała „Trybuna”, rozciągając klęskę tej pierwszej na drugą. Charakterystyczne dla propagandy Hanoi było pisanie o użyciu toksycznych gazów

⁷⁴ *Combat Operation After Action Report – Operation Niagara/Cedar Falls...*, s. 59.

oraz zawyżanie strat, które – co interesujące – nadal się praktykuje. Przykładem jest wpis o operacji z oficjalnej wietnamskiej historii tego konfliktu, głoszący, że regionalnym siłom i Viet Congowi udało się „zdecydowanie zablokować postępy nieprzyjaciela, zadając jego siłom straty rzędu ponad 3 tysięcy. 26 stycznia 1967 r. amerykańscy i marionetkowi żołnierze zostali zmuszeni do wstrzymania operacji przeczesywania”⁷⁵. Co interesujące, nie użyto tutaj jednak słowa „klęska”. Według dostępnych źródeł zawyżanie strat wroga było efektem zachęt Hanoi w celu podbudowy morale oraz sprawienia, by liczba zabitych oddziaływała negatywnie na wolę dalszego prowadzenia wojny ze strony USA i Wietnamu Południowego. Poszczególne jednostki otrzymywały z góry ustalone liczby zabitych, „normę eliminacji Amerykanów”, jaką powinny wykonać. Przykładowo, w kampanii zimowej 1966/1967 batalion komunistów powinien unicestwić kompanię Amerykanów oraz trzy bataliony ARW. Za szczególnie wysokie statystyki „eliminacji” członkowie VC oraz oddziały otrzymywali tytuły „zabójców Amerykanów”⁷⁶. Ci ostatni także szeroko posługiwali się propagandą, zarówno za pomocą omawianych ulotek i komunikatów, jak i tekstów drukowanych. Warto podkreślić, że skutkiem Cedar Falls był znaczący wzrost liczby członków VC przechodzących na stronę rządu, co przypisywano właśnie skuteczności ulotek i komunikatów propagandowych⁷⁷. Jednakże działania propagandowe, skierowane ku społeczeństwu i opinii międzynarodowej, nie były już tak skuteczne, gdyż przekaz Amerykanów jako jedyny był weryfikowalny. To obraz operacji pióra Schella stał się tym dominującym, zwłaszcza w przypadku losu mieszkańców Trójkąta i ich domów. Co charakterystyczne, to właśnie do tych wątków odwoływały się wszystkie strony w swoich materiałach, by stworzyć propagandowy obraz – zgodny z własnymi celami – uciekając się przy tym do fałszowania wydarzeń. Komuniści starali się podkreślać negatywne aspekty, stosując plastyczne, pełne przymiotników opisy niszczenia Trójkąta, na czele z Ben Suc, oraz niedoli ludności pozbawianej domów, dobytku, jedzenia, wysiedlanej, w ich propagandzie, do „specjalnych/koncentracyjnych obozów”. Amerykanie zaś starali się podkreślać humanitaryzm wysiedlania oraz „doskonałą” współpracę pomiędzy sojusznikami. Los cywili zależał głównie od sztabowców przygotowujących operację. Troska, jaką się wykazali, nie

⁷⁵ *Victory in Vietnam. The Official History of the People's Army of Vietnam, 1954–1975*, transl. M.L. Pribbenow, Lawrence 2002, s. 196–197.

⁷⁶ *Memorandum, Democratic Republic of South Vietnam – re: The Impact of Exaggerated Viet Cong Reporting of Allied Casualties – CIA Research Reports (Supplement)*, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/582184 (dostęp: 26.05.2022).

⁷⁷ B.W. Rogers, op. cit., s. 57.

miała (jakoby) wcześniej w historii miejsca. W tym celu podkoloryzowywano fakty, ukrywano wszelkie błędy oraz dawano odpór nieprzychylnym doniesieniom medialnym. W rzeczywistości wszystkie te obrazy są fałszywe.

Bibliografia

Materiały źródłowe

- 30 tys. żołnierzy bierze udział w operacjach w „Żelaznym Trójkącie”, „Trybuna Ludu”, 12 I 1967.
- Amerykańskie bombowce nie zaprzestają nalotów na DRW, „Trybuna Ludu”, 7 I 1967.
- Ben Suc wiped off the map, „Vietnam Courier”, 30 I 1967, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/144479 (dostęp: 22.04.2022).
- Bombowce „B-52” zrzucały na Wietnam setki ton ładunków wybuchowych, „Trybuna Ludu”, 25 I 1967.
- Combat After Action Report, Operation Cedar Falls, 10 March 1967, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/325605 (dostęp: 16.06.2022).
- Combat After Action Report, Operation Cedar Falls, 16 February 1967, <https://www.vietnam.ttu.edu/reports/images.php?img=/images/1368/13680134001.pdf> (dostęp: 16.06.2022).
- Combat Operation After Action Report – Operation Niagara/Cedar Falls, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD0391115.pdf> (dostęp: 27.06.2017).
- Combat Operation After Action Report – Operation Niagara/Cedar Falls, 25 February 1967, https://mcoecbamcoepwprd01.blob.core.usgovcloudapi.net/library/Documents/Hardcopy/paper/DS556.52_U3173_25%20Feb%201967.pdf (dostęp: 27.06.2017).
- Combat Operation After Action Report (Operation Cedar Falls), 2 March 1967, https://mcoecbamcoepwprd01.blob.core.usgovcloudapi.net/library/Documents/Hardcopy/paper/DS556.92_1st_2%20March%201967.pdf (dostęp: 27.06.2017).
- Combat Operations After Action Report, 14 February 1967, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/394543 (dostęp: 28.04.2022).
- Czwarty atak patriotów na amerykańsko-sajgońską bazę koło Pleiku, „Trybuna Ludu”, 11 I 1967.
- The Dau Mot and Gia Dinh Score Brilliant Victories, „Vietnam Courier”, 6 II 1967, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/143747 (dostęp: 27.04.2022).
- Delta Mekongu w ogniu, „Trybuna Ludu”, 13 I 1967.
- Fiasko operacji USA w delcie Mekongu, „Trybuna Ludu”, 26 I 1967.
- Fulbright wzywa do przerwania bombardowań, „Trybuna Ludu”, 24 I 1967.
- General 1967 Command History Part 2, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/334523 (dostęp: 11.01.2022).
- In the first 20 days of January 1967, „Vietnam Courier”, 30 I 1967, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/144520 (dostęp: 22.04.2022).

- Lavelle A., *The Broken Mirror*, <https://vva.vietnam.ttu.edu/images.php?img=/images/1345/13450102001a.pdf> (dostęp: 20.05.2022).
- Lavelle A., *Vietnam Kaleidoscope. A Refugee Officer's Account of Working for John Vann 1967–1972*, <https://vva.vietnam.ttu.edu/images.php?img=/images/1345/13450108001a.pdf>, <https://vva.vietnam.ttu.edu/images.php?img=/images/1345/13450108001b.pdf> (dostęp: 5.09.2022).
- Livengood G., Leverington W., *Refugee Village*, „The Hurricane” 1968, No. 5, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/317761 (dostęp: 29.09.2022).
- Lotnictwo USA znów bombarduje okolice Hanoi. Zniszczenia w „Żelaznym Trójkącie”, „Trybuna Ludu”, 17 I 1967.
- Memorandum, *Democratic Republic of South Vietnam – re: The Impact of Exaggerated Viet Cong Reporting of Allied Casualties – CIA Research Reports (Supplement)*, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/582184 (dostęp: 26.05.2022).
- Memorandum for Ambassador Henry Cabot Lodge. *Impact of Friendly Operations on VC Guerrillas and Infrastructure*, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/30984 (dostęp: 18.05.2022).
- Memorandum for the record regarding complaints of major general William DePuy relative to OCO/GVN performance on handling refugees during Operation Cedar Falls, <https://emu.usahec.org/alma/multimedia/302145/20184739MNB1036347345F175672I001.pdf> (dostęp: 15.04.2022).
- Mimo rakiet, napalmu i bomb; Barbarzyńska akcja Amerykanów w „Żelaznym Trójkącie” nie przynosi rezultatów, „Trybuna Ludu”, 13 I 1967.
- Operacja – spalona ziemia, „Trybuna Ludu”, 17 I 1967.
- Operation Cedar Falls... *Out of the Iron Triangle*, <https://vva.vietnam.ttu.edu/images.php?img=/images/213/2130808056.pdf> (dostęp: 26.04.2022).
- Operational Report – *Lessons Learned, Headquarters, II Field Force Vietnam*, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD0388157.pdf> (dostęp: 16.06.2022).
- The People Build, Four stories of Vietnamese efforts to build a nation*, <https://emu.usahec.org/alma/multimedia/376673/20183400MNBW1013039036F167914I001.pdf> (dostęp: 15.04.2022).
- Schell J., *Prawdziwa wojna. Wietnam w ogniu*, przeł. R. Lisowski, Wołowiec 2017.
- Taktyka spalonej ziemi w „Żelaznym Trójkącie”, „Trybuna Ludu”, 15 I 1967.
- Trzy śmiałe ataki partyzantów na pozycje amerykańskie i sajgońskie, „Trybuna Ludu”, 18 I 1967.
- U.S. and Puppet Troops Use Toxic Gas and Barbarous Lethal Weapons, „Vietnam Courier”, 6 II 1967, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/114022 (dostęp: 15.09.2022).
- Victory in Vietnam. The Official History of the People's Army of Vietnam, 1954–1975*, transl. M.L. Pribbenow, Lawrence 2002.
- Viet Cong Status and Prospects – 1966–67*, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/30944 (dostęp: 02.03.2022).

Washington is Stepping Up the War More than Ever, „Vietnam Courier”, 30 I 1967, https://vva.vietnam.ttu.edu/repositories/2/digital_objects/144525 (dostęp: 15.09.2022).

W czasie barbarzyńskiej akcji w „Żelaznym Trójkącie”; Amerykanie zrównali z ziemią miasteczko Ben Suk, „Trybuna Ludu”, 14 I 1967.

„Żelazny Trójkąt” całkowicie zniszczony. Operacja „Cedar Falls” pozabawiła 6 tys. chłopów dachu nad głową. Zacięte walki w Płd. Wietnamie, „Trybuna Ludu”, 28 I 1967.

Opracowania

Benken P., *Ofensywa Tet 1968. Studium militarno-polityczne*, Szczecin 2014.

The Encyclopedia of the Vietnam War. A Political, Social, and Military History, ed. S.C. Tucker, Santa Barbara–Denver–Oxford 2011.

Hammond W.M., *Public Affairs. The Military and the Media, 1962–1968*, Washington 1990.

MacGarrigle G.L., *Combat Operations. Taking the Offensive. October 1966 to October 1967*, Washington 1998.

Mangold T., Penycate J., *Wietnam. Podziemna Wojna*, przeł. S. Kędzierski, Warszawa 2012.

Masny P., *Bitwa o Hue 31 I – 24 II 1968*, Zabrze–Tarnowskie Góry 2016.

Masny P., *Szturm na Żelazny Trójkąt. Operacja Cedar Falls 8–26 stycznia 1967*, Tarnowskie Góry 2023 [w przygotowaniu].

Masny P., *Upadły symbol – symbol upadku. Bitwa o ambasadę Stanów Zjednoczonych w Sajgonie w czasie ofensywy Tet oraz rajd komandosów północnokoreańskich na „Niebieski Dom” w styczniu 1968 roku*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Nauki Społeczne” 2019, nr 25.

McChristian J.A., *The Role of Military Intelligence 1965–1967*, Washington 1994.

Ostaszewski P., *Wietnam. Najdłuższy konflikt powojennego świata 1945–1975*, Warszawa 2000.

Rogers B.W., *Cedar Falls – Junction city. A turning point*, Washington 1989.

Rottman G.L., *Tunnel Rat in Vietnam*, Oxford 2012.

Rottman G.L., *Viet Cong and NVA tunnels and fortifications of the Vietnam War*, Oxford 2006.

Sacewicz K., *Operacja „Cedar Falls” (8–27 stycznia 1967 roku) w świetle opracowań Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego*, „Echa Przeszłości” 2022, nr XXIII/2.

Schulzinger R.D., *Wojna w Wietnamie 1941–1975*, przeł. G. Smółka, Kraków 2020.

Słowiak J., *Khe Sanh 1968. Amerykańskie i wietnamskie poszukiwania rozstrzygającej bitwy*, Zabrze–Tarnowskie Góry 2017.

Słowiak J., *Ngo Dinh Diem – pierwszy prezydent Republiki Wietnamu*, [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, red. P. Benken, t. 1, Oświęcim 2013.

Thompson R.J., *Stany Zjednoczone wobec problemu pacyfikacji Republiki Wietnamu*, [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, red. P. Benken, J. Słowiak, t. 2, Zabrze–Tarnowskie Góry 2014.

Velicogna A., *Into the Iron Triangle. Operation Attleboro and Battles North of Saigon, 1966*, Warwick 2021.